

Türkçenin Balkanlardaki Gelişimi Üzerine Yapılan Çalışmaların Eğilimleri

Suna ÖZCAN¹

Muhammed Eyyüp SALLABAŞ²

Özet

Bu çalışmada Türkçenin Balkanlardaki gelişimi üzerine yapılan çalışmaların eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmadan elde edilecek sonuçlar aracılığıyla Türkçenin Balkanlardaki gelişimi üzerine yapılan çalışmaların yoğunluk gösterdiği alanlar belirlenip bu durumlar dikkate alınarak temel eğilimlerin ve geliştirilmeyi bekleyen alanların tartışılması sağlanabilecektir. Araştırma doküman incelemesine dayanan ve veritabanları sınırlılığında bir alanyazın taramasıdır. Çalışmanın bulgu kaynakları Türkçenin Balkanlardaki gelişimi üzerine yapılan makale, bildiri, tezlerdir. Çalışmada doküman incelemesi yapılan kaynakların %56'sı makale, %41'i bildiri ve %3'ü de tezlerden oluşmaktadır. Bu çalışmaların %24'ü 2005-2010, %32'si 2011-2015, %44'ü 2016-2022 yılları arasında yapılmıştır. Balkanlarda Türkçeye yönelik yapılan bu çalışmaların %12,2'si sözcük öğretini, %9,2'si dil bilgisi, %12,1'i kültür, %14,4'ü şiir, %5,1'i aşık edebiyatı, %14,2'si çocuk edebiyatı, %8,7'si dilbilim, %9,5'i Türkoloji ve %2,4'ü Balkanlardaki şair ve yazarlara ilişkindir. Bu çalışmaların %30'u Arnavutluk, %16'sı Makedonya, %15'i Bosna-Hersek, %14'ü Bulgaristan, %13'ü Yunanistan ve %12'si Kosova'da Türkçeye ilişkin yapılan çalışmalardır. Sonuçlara göre son yıllarda Türkçenin Balkanlardaki gelişiminde artış gözlenirse de Balkanlardaki Türkçenin gelişimi için yeterli değildir. Bu durumun iyileştirilmesine yönelik devlet politikalarının yönlendirmeleri, bilim insanlarının bu alana eğilmeleri, Türkiye'de eğitim alanında Balkanlardaki Türkçe edebiyat eserlerinden yararlanma gibi durumların dikkate alınmasına yönelik adımların atılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Türkçe
Balkanlar
Eğilim

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 03.12.2022

Kabul Tarihi: 11.09.2023

Elektronik Yayın Tarihi: 29.12.2023

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1213918

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, sozcan@29mayis.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9461-5732

²Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul, sallabas@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4346-4385

Trends of studies on the Development of Turkish in the Balkans

Abstract

In this study, it is aimed to determine the trends of the studies on the development of Turkish in the Balkans. Through the results to be obtained from this study, it will be possible to determine the areas where the studies on the development of Turkish in the Balkans are concentrated, and to discuss the main trends and areas waiting to be developed by taking these situations into account. The research is a literature review based on document review and limited to databases. The sources of findings of the study are articles, papers and theses on the development of Turkish in the Balkans. In the study, 56% of the documents examined are articles, 41% are papers and 3% are theses. 24% of these studies were conducted between 2005-2010, 32% between 2011-2015, and 44% between 2016-2022. 12.2% of these studies on Turkish in the Balkans were on vocabulary teaching, 9.2% on grammar, 12.1% on culture, 14.4% on poetry, 5.1% on ash literature, %14.2 is about children's literature, 8.7% is about linguistics, 9.5% is about Turcology and 2.4% is about poets and writers in the Balkans. 30% of these studies are studies on Turkish in Albania, 16% in Macedonia, 15% in Bosnia and Herzegovina, 14% in Bulgaria, 13% in Greece and 12% in Kosovo. According to the results, although there has been an increase in the development of Turkish in the Balkans in recent years, it is not sufficient for the development of Turkish in the Balkans. It is suggested that steps should be taken to take into account situations such as the guidance of state policies to improve this situation, the attention of scientists to this field, the use of Turkish literature in the Balkans in the field of education in Turkey.

Keywords

Turkish
Balkans
Trends

About Article

Sending Date: 03.12.2022
Acceptance Date: 11.09.2023
Electronic Issue Date: 29.12.2023

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1213918

GİRİŞ

Balkanlar birçok farklı kültüre beşiklik yapan farklı ülke ve kültürleri bir arada tutan geniş bir coğrafi bölgedir. Türklerin buralara göçü Avarlar, Peçenekler gibi topluluklarla birlikte gerçekleşmekle birlikte Osmanlı Devleti döneminde tamamen Türklerin hâkimiyetine geçmiştir (Güneş, 2020; Beksaç, 2007). Osmanlı Devleti bu fetih ile birlikte ilke edindiği iskân politikasıyla Anadolu'dan getirdiği Türkleri buralara yerleştirmiştir. Türklerin bu bölgedeki hâkimiyetiyle birlikte buradaki halklar süreç içerisinde Türk kültüründen etkilenmeye başlamış ve bu durum dillerine ve yaşam biçimlerine yansımaya başlamıştır (Tikici, Karatepe, Erdem, 2009). Karşılıklı kültürel etkileşimlerle birlikte yüzyıllarca bir arada yaşayan Balkan halkları ve Türk halkı arasındaki çatışmalar dünyada baş gösteren milliyetçilik akımları etkisiyle olumsuz bir yöne evrilmeye başlamıştır. Balkanların jeopolitik konumu, coğrafi olarak önemli özelliklere sahip olması diğer devletler tarafından iç çatışmalarla karıştırılmıştır. Çok uluslu bir bölge olmasından dolayı yapılan

milliyetçilik politikaları, kışkırtmalar bölgenin Türk hâkimiyetinden çıkmasına zemin hazırlamıştır. Burada yaşayan Türklere karşı yapılan olumsuz muamelelerden dolayı Anadolu'ya göçler başlamıştır (Güneş, 2020; Çetin, 2018; Oruç 2009). 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nde yaşanan gerilemeler, siyasi anlamdaki iktidarsızlıklar Balkanlarda iç savaşların daha güçlenmesine neden olmuştur. Balkanlarda yaşayan Türklerin bu olumsuz durumlardan dolayı hız kazanan göçleri 20. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir (Oruç, 2009). Anadolu'ya yapılan göçlere katılmayıp Balkanlarda kalan Türkler günümüzde de yaşamlarını orada sürdürmektedirler. Günümüzde Türklerin yoğun olarak yaşadıkları yerler arasında Kosova, Bulgaristan, Makedonya, Batı Trakya gelmektedir (Oruç, 2009). Buralardan Anadolu'ya yapılan göçlerin sistemli hale getirilmesi ve yaşanan olumsuz durumların önüne geçilmesi, göç eden insanların daha az zarar görmesi için Lozan Antlaşması'ndan sonra Yunanistan'la mübadeleler yapılmıştır. 1930'lardan itibaren Balkanlardaki ülkelerle göç anlaşmaları yapılmıştır. Bu karşılıklı anlaşmalar sonucunda Türklerin Anadolu'ya göçleri daha sistemli bir hal almıştır (Çetin, 2018). Savaşların getirdiği karmaşalardan birçok Türk etkilenmiştir. Aynı şekilde Balkan halkları da bu olumsuz durumlardan etkilenmişlerdir. Balkan ülkeleri ile Türkiye arasında yaşanan bu olumsuz olayların sona erdirilmesine yönelik 1934'te Türkiye ile Romanya, Yunanistan, Yugoslavya arasında Balkan Antantı isimli bir antant imzalanmıştır (Çetin, 2018). Balkan Antantına göre bu ülkeler arasında siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel etkileşimler gerçekleşecektir. Karşılıklı iş birliğine dayanan bu antant ile toplumsal ve siyasi birlikle ilişkilerin gelişimine önemli katkılar sağlanmıştır. Bu ülkeler ile Türkiye arasındaki akış süreç içerisinde daha sağlıklı bağların oluşmasını sağlamıştır. Her yıl düzenlenen sempozyumlar, kongreler de bu ilişkileri güçlendirmiştir (Çetin, 2018; Sarı, 2020). Geçmişten günümüze Balkanlar Türkler için önemli bir coğrafi bölge olmuştur. Her dönem farklı şekillerde olaylar gelişse de Türkler her zaman buradaki varlıklarını kültürel, dilsel yapılarla sürdürmeye devam etmişlerdir. Günümüzde Balkanlarda Türkçenin, Türk kültürünün korunmasına, gelişmesine yönelik yapılan atılımlar geçmişteki Türk izlerinin devamı niteliğindedir.

Bir milletin varlığını sürdürmesinde önemli bir özellik taşıyan dilin korunup güçlenmesi önemlidir. Tarihsel akış göz önünde bulundurulduğunda Türkçenin Balkanlarda kullanımında Türklerin varlıklarını buralarda korumalarındaki rolü ortaya çıkaracaktır. Şöyle ki Balkan Yarımadası ismini Türkçeden almıştır. Yani Balkan Türkçe bir kelimedir (Tikici, Karatepe, Erdem, 2009). Bu, Türkçenin Balkanlardaki yetkinliğine dair durumu betimlemektedir. Türkçenin zengin bir dil olması, aktif şekilde kullanılan özellikte olmasından dolayı Balkanlardaki ülkelerin dillerini, kültürlerini etkilemiştir (Tikici, Karatepe, Erdem, 2009). Yapılan sosyal, kültürel, siyasi anlaşmalar Türklere yönelik daha ılımlı bir havanın oluşmasını sağlarken süreli yayınlarda Türklere yönelik dostça yaklaşımlar sergilenmeye başlanmıştır. Türk kültür yapılarına dair eserler ortaya konulmuş, şiir, edebi metinler, tanıtıcı eserlerin ortaya konulmasında artışlar gözlenmiştir (Çetin, 2018; Şanlı, Jable, 2009). Türkler ve Balkan ülkeleri arasında karşılıklı bu bilgi, kültür, tanıtım alışverişleri azınlıkta kalan halkların daha refah içerisinde yaşamlarını sürdürmelerine olumlu etki etmiştir. Bu durum Türkçenin buralardaki yerini güçlendirmesinde önemlidir. Çünkü dil temel iletişim aracı olmanın yanı sıra toplumların birbirleri ile olan ilişkilerini de belirlemektedir. Bir dilin gücü o milletin gücünü göstermektedir. Bu nedenle Türklerin yüzyıllarca hüküm sürdüğü topraklardaki milletlerinin dilini koruyup güçlendirmek önemlidir. Balkanlar her ne kadar Türklerin hakimiyeti altında olmasa da buralarda yaşayan Türkler için ve Türkçeyi öğrenmek isteyen halklar için Türkçenin ulaşılabilir bir hale

getirilmesi önemlidir. Zaten yüzyıllarca hüküm sürülen Balkanlardaki toplumların dillerine bakıldığında binlerce Türkçe kökenli kelimeyi sanatta, edebiyatta, mimaride kullandıkları görülecektir (Akçaoğlu, 2012). Türkçenin bu kadar güçlü bir yapıya sahip olması, Balkanlardaki birçok dilin sözcük dağarcığına kaynaklık etmesi Türkçenin buralarda öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin sosyoekonomik gücü, siyasi mecrada aktif olması, uluslararası yetkinlikte olması, coğrafi konum açısından önemli bir merkez olması Türkçeye olan ilgiyi her geçen gün artırmaktadır. Bu durumda Türkçenin toplumlar için ulaşılabilir bir hale getirilmesi önemlidir. Aynı zamanda Balkanlarda yaşayan Türklerin de Türkçeyi en iyi şekilde kullanmaları için buralarda Türkçenin öğretimine yönelik aktif bir şekilde eğitim merkezlerinin açılması Türkçenin yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır. Türkçenin yaygınlaşmasına yönelik bilimsel faaliyetlerin yapılması, kongre, sempozyum, tanıtımlar yapılması Türkçenin buralarda yaygınlaşmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Son yıllarda Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik yapılan çalışmalarda hem nitelik hem nicelik olarak artış olduğu gözlenmektedir. Yurtdışından Türkiye'ye eğitim için gelen öğrencilerin, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü'nün, Maarif Vakfı'nın ve Balkanlardaki çeşitli üniversitelerle yapılan karşılıklı işbirliklerinin Türkçenin Balkanlardaki gelişimine katkı sağladığı ifade edilebilir. Balkanların aslında Türklerin yüzyıllarca hüküm sürdüğü bir bölge olmasından dolayı bu araştırmaların karşılık bulması, aynı zamanda bölgedeki kültürle ilişkilendirilerek yeni çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından önemlidir. Bu durumlar göz önünde bulundurularak Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik yapılan çalışmaların eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmaların eğilimlerinin ağırlık noktasının belirlenmesi aynı zamanda yapılacak çalışmalar için temel veri kaynağı oluşturacaktır. Bu durumlardan hareketle şu problem sorularına yanıt aranmıştır:

Balkanlarda Türkçeye yönelik yapılan araştırmaların yayın türlerine göre dağılımları nasıldır?

Türkçenin Balkanlardaki gelişimine yönelik yapılan araştırmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?

Türkçenin Balkanlardaki gelişimine yönelik yapılan araştırmaların konu dağılımları nasıldır?

Türkçenin Balkanlardaki gelişimine yönelik yapılan çalışmalar hangi ülkelerde yaygınlık göstermektedir?

YÖNTEM

Bu aşamada araştırmanın modeli, araştırma nesnelere, verilerin toplanması ve verilerin analizine dair bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Türkçenin Balkanlardaki gelişimi üzerine yapılan araştırmaların eğilimlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırma nitel veri analiz yöntemine dayalı doküman incelemesiyle dokümanlar analiz edilmiştir. Doküman analizi basılı, elektronik vb. belge ve materyalleri inceleyip değerlendirmede kullanılmaktadır. Doküman analizi belirlenen

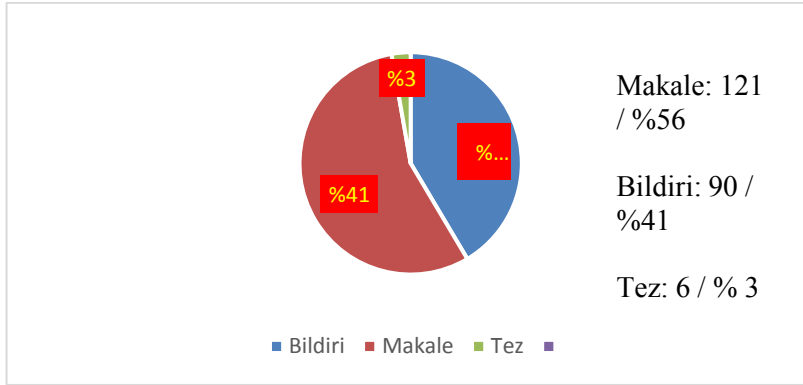
bilimsel konu hakkında bir anlayış ortaya koymak, deneysel bilgiler geliştirmede verilerin analiz ve değerlendirmelerinde yararlanılmaktadır (Corbin, Strauss, 2008 akt., Kıral, 2020).

Araştırma Nesnesi

Bu araştırmanın nesnelere Ulusal tez merkezi, Google Akademik, Ulakbim, DergiPark, Web of Science Group, YÖK Akademik, Google Sholar veri tabanları üzerinden ulaşılabilen Balkanlarda Türkçe öğretimi ile ilgili kaynaklar, bilimsel çalışmalar oluşturmuştur.

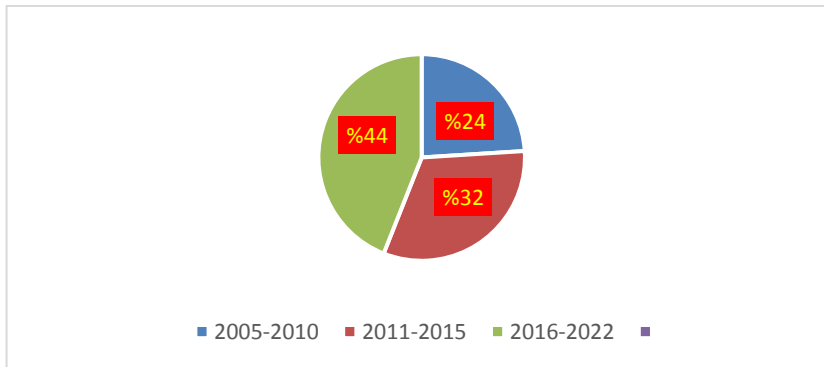
BULGULAR

Grafik 1. Türkçenin Balkanlardaki Gelişimine Yönelik Yapılan Araştırmaların Yayın Türlerine Göre Dağılımları

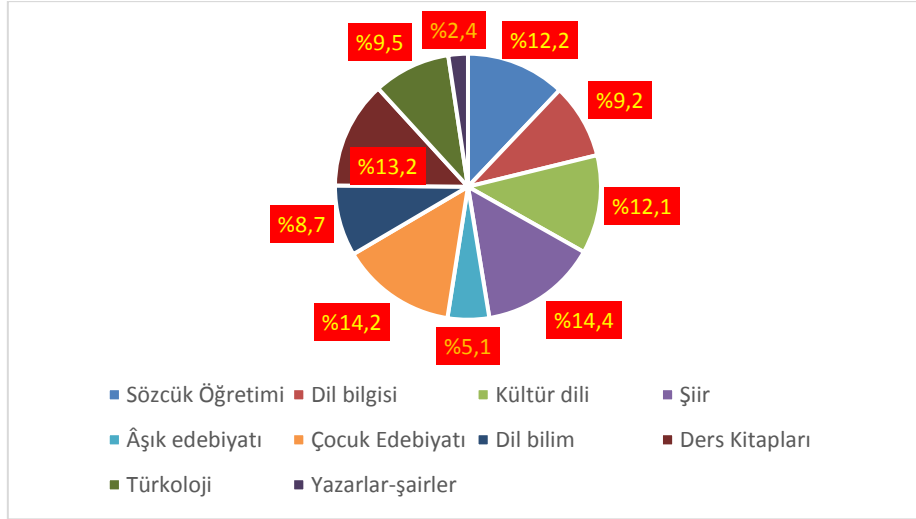
Grafik 1’de Türkçenin Balkanlardaki gelişimine yönelik yapılan araştırmaların yayın türlerine göre dağılımlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre Balkanlarda Türkçeye yönelik ulaşılabilen çalışmaların %56’sı makale, %41’i bildiri, %3’ü de tezlerden oluşmaktadır.

Grafik 2. Türkçenin Balkanlardaki Gelişimine Yapılan Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

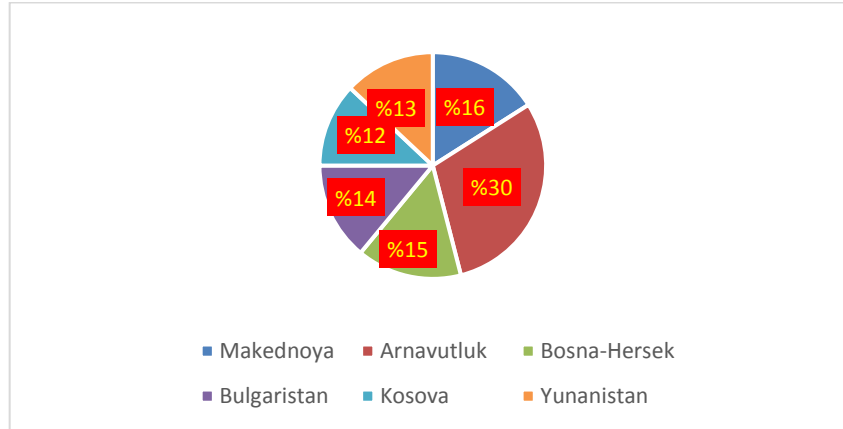
Türkçenin Balkanlardaki gelişimine yönelik yapılan araştırmaların yıllara göre dağılımları grafik 2’de verilmiştir. Grafik 2’deki bilgilere göre Balkanlarda Türkçe ile ilgili erişilen bilimsel çalışmaların %24’ü 2005-2010 yılları arasında, %32’si 2011-2015 yılları arasında, %44’ü ise 2016-2022 yılları arasında yapılmıştır.

Grafik 3. Balkanlarda Türkçeye Yönelik Yapılan Araştırmaların Konu Dağılımları

Türkçenin Balkanlardaki gelişimine yönelik yapılan çalışmaların konu dağılımları grafik 3'te verilmiştir. Grafik 3'teki bilgiler dikkate alındığında Türkçenin Balkanlardaki gelişimine yönelik yapılan çalışmaların %12,2'si Sözcük Öğretimi, %9,2'si Dil bilgisi, %12,1'i Kültür dili, %14,4'ü şiir, %5,1'i Âşık edebiyatı, %14,2'si Çocuk edebiyatı, %8,7'si dil bilim, %13,2'si ders kitapları, %9,5'i Türkoloji, %2,4'ü Balkanlardaki yazar ve şairler veya Balkanlardaki Türkçe ve Türk edebiyatlarına yönelik çalışmalar ortaya koyan yazar ve şairlerle ilgilidir.

Grafik 4. Balkanlarda Türkçeye Yönelik Yapılan Çalışmaların Ükelere Dağılımı

Grafik 4'te ulaşılabilen Türkçenin Balkanlardaki gelişimine yönelik çalışmaların ülkelere dağılımına dair bilgilere yer verilmiştir. Grafik 4'e göre ulaşılabilen Balkanlarda Türkçeye yönelik çalışmaların %30'u Arnavutluk, %16'sı Makedonya, %15'i Bosna-Hersek, %14'ü Bulgaristan, %13'ü Yunanistan, %12'si Kosova'da Türkçe öğretimine dair çalışmalardır.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu aşamasında Türkçenin Balkanlardaki gelişimine yönelik yapılan yayınların ağırlıklı olarak hangi türlerde olduğunu, bu alanda yapılan yayınların hangi yıllar arasında yaygın bir şekilde ortaya konulduğunu, yayınların konu dağılımlarına, ülkelere göre dağılım gösterdiğine ilişkin elde edilen bulgulardan hareketle tartışılmıştır. Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik yapılan araştırmaların yayın türlerine göre %56'sı (121) makale, %41'i (90) bildiri, %3'ü (6) de tezlerden oluşmaktadır. Bu veriler dikkate alındığında

Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak makaleler aracılığıyla gerçekleştirildiği ifade edilebilir. Nicelik olarak makalelerin daha fazla olması iyi bir gelişme olarak nitelendirilebilse de özellikle bu alanda tezlerin ortaya konulması çalışmaların daha derinlik kazanmasına katkı sağlayacaktır. Son zamanlarda Balkanlarda Türkçe öğretimine dikkat çekmek amacıyla sempozyumlar gerçekleştirilen sempozyumlarda da artış gözlenmektedir. Bu durum devlet politikalarının bu alana yönelik etkinlik kazandığını göstermektedir. Balkanlarda Türkçe öğretimi ile ilgili erişilen bilimsel çalışmaların %24'ü 2005-2010 yılları arasında, %32'si 2011-2015 yılları arasında, %44'ü ise 2016-2022 yılları arasında yapılmıştır. Yıllar içerisinde yapılan yayınların ve araştırmaların nicelik olarak artış göstermesi son yıllarda Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik politikalarla destekleyici eylemlerde bulunulmasının etkisi olduğu ifade edilebilir. Türkçe sadece azınlıkta olan Balkanlardaki Türkler için değil Balkanlardaki milletler için de daha önemli bir dil haline gelmeye başlamıştır. Bu durum Türkiye'nin gelişen bir ülke olmasının yanı sıra uluslararası ticaretin yaygınlaşması, ülkeler arasındaki sınırların teknolojik gelişimlere paralel olarak daha muğlaklaşması ve Türkçeye duyulan ilginin artması ile ilişkilendirilebilir. Kongre ve sempozyumlardaki artış ve bu sempozyumların uluslararası düzeyde olması Türkçenin bilimsel alandaki gelişimine önemli katkı sağlarken Türkçenin ve bu sempozyumlar aracılığıyla ortaya konulan çalışmaların Türk kültürüne olan katkısının ortaya konulması ayrı bir önem arz etmektedir. Balkanlar ülkelerindeki temaslar uluslararası anlaşmalarla Balkanlardaki Türkçe öğretimine yönelik eylemlerin %30'u Arnavutluk, %16'sı Makedonya, %15'i Bosna-Hersek, %14'ü Bulgaristan, %13'ü Yunanistan, %12'si Kosova'da Türkçe öğretimine dair çalışmalardır. Canpolat ve Altaç (2023) tarafından araştırmaya göre Bulgaristan'da Türkçenin öğretimine yönelik yükseköğretim kurumlarının özerk yapıda olmasından dolayı işbirlikleri sınırlı kalmasına karşın Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetlerle Türkçenin yaygınlaştırılmasına faaliyetler yürütülmektedir. Aydoğdu tarafından 2011 yılında yapılan araştırmaya göre Bulgaristan'da Türkçe öğretiminde yaşanan sorunların başında güncel eğitim materyallerinin olmaması gelmektedir. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi öğretim programı 2018 yılında güncellenmiş ve bu programın kazanımları dikkate alınarak ders kitaplarında da güncellemeler yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında elde edilen verilere göre Bulgaristan'da Türkçe öğretimine yönelik yapılan çalışmaların oranı (%13) çok iyi olmasa da bu amaçla çalışmaların yürütülüyor olması daha nitelikli durumların ortaya çıkmasına bir zemin oluşturduğu ifade edilebilir. Bu sonuçlar bu araştırma kapsamında yapılan doküman analizi ile elde edilen verilerin bulgularından ibarettir. Nitel çalışmaların genellenebilme özelliği olmadığı için sadece bu çalışmanın bulgularına dayalı veri kaynağından hareketle Balkanlardaki ülkelerde yapılan çalışmaların yaygınlık durumu belirtilmiştir. Bu sonuçlar Türkçenin Balkanlarda yaygınlaşması için atılan önemli adımlar olarak nitelendirilse de gerek Balkanlardaki Türkler gerekse Balkan ülkelerinin kendi vatandaşları arasında Türkçenin daha yaygın bir dil haline gelmesi için buralardaki Türk şairlerin, yazarların eserlerinin tanıtılması, Türk kültür ve geleneklerinin yaygınlaştırılmasına yönelik politikaların güçlendirilmesi önemlidir. Bu araştırma kapsamında elde edilen verilere göre Balkanlarda Türkçe eğitime yönelik yapılan çalışmaların %12,2'si sözcük öğretimi, %9,2'si dil bilgisi, %12,1'i kültür, %14,4'ü şiir, %5,1'i aşık edebiyatı, %14,2'si çocuk edebiyatı, %8,7'si dilbilim, %13,2'si ders kitapları, %9,5'i Türkoloji, %2,4'ü Balkanlardaki yazar ve şairler veya Balkanlardaki Türkçe ve Türk edebiyatlarına yönelik çalışmalar ortaya koyan yazar ve şairlerle ilgilidir. Sözcük öğretimi bağlamında Gümüş ve Dağ (2018) söz varlığı üzerine Türkçe ile Arnavutçanın tarihi

süreçteki birbirlerini etkileme durumu, Arnavutların Türkçeyi öğrenirken ortak olan sözcüklerin öğrenmeyi etkileme durumları üzerine çalışma yürütmüşlerdir. Araştırma sonucuna göre bu dillerdeki ortak sözcükler Türkçenin öğrenimini kolaylaştırmaktadır. Türkçenin ses olayları üzerine çalışma yürüten bir başka araştırmacı Sultanzade'dir (2014). Sultanzade (2014) özellikle Balkan Türk ağızlarındaki örnekler üzerinde durmuştur. Tarihsel süreç içerisinde ses değişimlerine örnekler vermiştir. Rentzsch (2014) Batı Rumeli Türkçesi yardımcı yapılar üzerine yaptığı çalışmada Batı Rumeli ağızları ile ölçünlü Türkçe arasındaki farkların Balkan dillerinden kaynaklandığı görüşünün aslında yerinde bir görüş olmadığı bu ağız farklarının da Türk dil ailesindeki yaygın kalıplara uyduğunu ve bu ağızların Türkçedeki tipolojik bileşenlere başvurulmuş olarak oluşturulduğunu savunmaktadır. Balkanlardaki Gostivar yöresi Türk ağızları üzerine çalışma yürüten İbrahim'e (2014) göre buradaki yerel ağızlardaki kelimelerde ünsüzler arasında değişimler vardır. Buradaki ünsüz değişimleri kelimelerin ön, iç ve son seslerinde görüldüğü tespit edilmiştir. Yastı (2014) Dobruca'daki Kırım Türklerinin kullandıkları atasözleri ile Divânü Lügâti't-Türk'teki ortak atasözlerini biçim ve kavram bakımından karşılaştırmıştır. Araştırma kapsamında 77 ortak atasözü belirlenmiş ve bu atasözleri ifade edilen kriterler doğrultusunda karşılaştırılmıştır. 19 atasözünün benzerlik taşıdığı belirlenmiştir. Bu 19 atasözünden 11'inde kavram farklılaşması tespit edilmiş ve buna gerekçe tarihi süreç, coğrafi ve kültürel değişimler gösterilmiştir. Türkçenin Balkanlarda yaygınlaşmasına ve Balkanlarda konuşulan Türkçe ile ölçünlü Türkçenin benzer ve farklı özellikleri üzerine yürütülen bu çalışmalar Türkçenin bölgede gelişip zenginleşmesinde önemli yere sahiptir. Benzer şekilde Balkan edebiyatlarının güçlenip zenginleşmesine yönelik önemli çalışmalar yürüten Türk edebiyatçıların sayısı az değildir. Özellikle Balkan Edebiyatlarının gelişip yaygınlaşmasına yönelik önemli hizmetler gösteren Yaşar Nabi Nayır'ın çalışmalarını inceleyen Yılmaz'a (2014) göre Nayır'ın kaleme aldığı "Değişen Dünyamız" isimli eserle Balkanlara ilişkin önemli izlenimler ortaya konulmuştur. Nayır'ın Üsküp doğumlu olması Balkan edebiyatlarını dünyaya tanıtmada etkili olduğu ifade edilmektedir. Yüce (2014) Mehmet Âkif Ersoy'un Arnavutluk'taki milliyetçi duygularla Türkçeye kattığı değerler üzerinde durmaktadır. Mehmet Âkif'in insani görüşü Türkçenin Arnavutluk'ta güçlenmesine katkı sağlamıştır. Yine Üsküplü Yahya Kemal, Şemseddin Sami gibi ünlü yazar ve şairler Türkçenin Arnavutluk'ta güçlenmesini ve Balkan edebiyatlarının zenginleşmesini sağlamışlardır (Yüce, 2014). Artun (2014) Aşıklık geleneğinin Balkanlardaki kültürle etkileşimden sonra bu bölgede yeniden yapılandığını ifade etmektedir. Benzer şekilde Balkanlarda kurulan tekke ve medreseler zaman içerisinde Balkan divan ve tekke edebiyatının beşikliği yapmışlardır. Bütün bu araştırmalar dikkate alındığında Türkçenin Balkanlarda gelişimine yönelik geçmişten günümüze faaliyetlerin yürütülmeye devam edildiği görülmektedir. Bu faaliyetlerin sağlam temellerle ilerlemelerinin nedenlerinden biri Türklerin Balkan halkına yönelik olan yaklaşımlarıdır. Örneğin Osmanlı Devleti dönemiyle birlikte Arnavutluk'ta Türkçe yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu yaygınlaşmada temel etken hoşgörü politikasıdır. Bu hoşgörü Türkçenin Arnavutluk'ta kısa sürede yaygınlaşmasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde bile Türkçe halk arasında yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Yıllar içinde Türk ve Arnavut halkı arasında mesafeler girse de bu iki kültürün geçmişteki etkileşimleri hem dilde hem de kültürde bağ oluşturmalarını sağlamıştır (Açık, 2014). Günümüze geldiğinde ise Türkçenin yaygınlaşmasında hoşgörünün yanı sıra Türkçenin dünyadaki etkinlik durumu, teknolojik gelişmelere, bilime, ekonomiye olan katkılar dilin yaygınlaşmasında, gelişmesinde etkili olmaktadır. Son yıllarda Türkçenin öğrenimine olan talepler de bu Türkiye'nin daha güçlü bir yapıya dönüşmesinden ileri gelmektedir. Bu çalışmada Balkanlarda Türkçe

öğretiminin eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanırken yapılan bu çalışmalardan çeşitli alıntılarla elde edilen sonuçların değerlendirilmesi yapılmıştır. Balkanlarda edebiyatlarında Türkçenin gelişimine kaynaklık edebilecek aşık edebiyatı, çocuk edebiyatı gibi alanlarda önemli faaliyetler yürütülmüştür. Bu çalışmalar üzerine araştırmaların yapılması, Türk edebiyatında, çocuk edebiyatında bu eserlerin öne çıkarılması, bu tür çalışmalardan eğitimde yararlanılması Balkanlardaki Türk kültürünün kaybolmasını engelleyecektir.

Mevcut çalışmada incelenen bildiri, makale ve tezlerin konu oranlarına bakıldığında Balkanlarda Türkçe yolunda emek veren, çalışma yürüten aydınların çalışmalarından yeterli düzeyde yararlanılmadığı görülmektedir. Balkanlarda Türk çocuk edebiyatına yönelik dergiler, şiirler, öyküler oldukça gelişmiş olmasına karşın yapılan çalışmalar arasındaki oranın düşük olması var olan kültürel kaynaklarla bezenmiş hem Türk kültürünü yansıtan hem de Balkan kültürlerine dair nüveler barındırması açısından önemli bir aktarım aracı olarak kullanılabilirken bunlardan yeterli düzeyde istifade edilmemesi bilimsel alan için bir açıklık olduğu ifade edilebilir.

Genel bir çerçevede elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda son yıllarda Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik yapılan çalışmaların sayısında artış olmasının, yapılan sempozyumların önemli bir katkısı olabileceği ifade edilebilir. Bu durum olumlu olarak karşılanabilirken lisansüstü tezlerin, makalelerin, projelerin bu alanlarda yoğunlaştırılması önemlidir. Bu alandaki çalışmaların Balkan ülke dağılımlarında dengesizlik olması yapılan uluslararası kongre ve sempozyumların dağılımlarına göre olma ihtimali vardır. Uluslararası sempozyumların genelleştirilmesi ile birlikte daha yaygın bir şekilde Türkçe öğretimine yönelik hizmetler ortaya konulabilir. Delibaşı (2009) Balkanlarda Türk edebiyatına gönül veren şair ve yazarlara dair önemli bilgilere yer vermiştir. Aynı zamanda Balkanlarda Türkçe öğretiminin yaygınlaştırılması, Osmanlı döneminde güçlü bir yapı oluşturan Türk kültürünün Balkan milletleri ile olan bağlarından türeyen edebi ve sanatsal eserlerin Türkçe öğretimine dair önemli nüveler sunmaktadır. Balkanlarda yaşayan Türkler hem Türkçeyi hem de yaşadıkları ülkelerdeki dili etkin bir şekilde kullanmaktadır (Kayadibi, 2013). Bu durum hem avantaj hem de dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin ana dillerinin yanında yaşadıkları ülkenin de dilini iyi bir şekilde bilmeleri yaşadıkları ülkede iletişim, sosyal, kültürel vb. alanlarda daha rahat bir şekilde hareket edebilme olanağı elde edeceklerdir. Fakat Türkçe öğretiminde iyi bir yapılandırmaya gidilmediği takdirde öğrencinin nitelikli şekilde ana dili becerisine sahip olması zorlaşmaktadır. Nitekim Kayadibi (2013) Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik altyapı sorunu olduğunu ifade etmektedir. Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik öğretim programı bulunmamaktadır. Bu açığın kapatılması amacıyla Türkçe öğretim programları çevirileri kullanılmaktadır (Kayadibi, 2013). Bu durum oradaki kitlenin temel özelliklerinin dikkate alınmadığı programların kullanılmasına sebep olurken aynı zamanda çevirilerle programların temel hedeflerinde sapmalar ortaya çıkabileceği için Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik programların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca Türkçe dersi veren öğretmenlerin yeterlilik durumları, ders kitaplarının kültürel ve dilsel yapıya uygunluğu noktasında sorunlar vardır (Kayadibi, 2013). Bunların ortadan kaldırılması için devletin politikalar geliştirmesi, bu konularda yetkinleşmiş akademisyenlerden yararlanılarak düzenlemeler yapılması var olan ihtiyaçların giderilmesinde ve Türkçenin yaygın diller arasındaki yerini ilerletmesinde önemlidir. Türkçenin Balkanlarda etkin bir şekilde kullanımı için sadece bölgedeki Türkler değil oradaki tüm halkların ihtiyaçlarının, kültürel dokularının dikkate alınması önemlidir.

KAYNAKÇA

- Açık, F. (2014). Dil Politikaları ve Arnavutluk'ta Türkçe: Osmanlı İmparatorluğu döneminde. *Beder Journal of Humanities*, 4(2), 27-41.
- Akçaoğlu, C. (2012). Balkanlar'da Türk algısı ve yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarının kültürel içeriğiyle bağlantısı. *Türk Dili Dergisi*.
- Artun, E. (2014). Geçmişten günümüze kültürel değişim ve gelişim sürecinde Balkanlarda Türkçe. *Beder Journal of Humanities*, 4(2), 13-27.
- Aydoğdu, E. (2011). Bulgaristan'da Türkçe öğretimi ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beksac, Z. (2009). Balkanlarda Türk çocuk edebiyatı. *Türk Dili Dergisi*.
- Canpolat, M. D. & Altaç, E. (2023). Bulgaristan Türklerinin yükseköğretim kademelerinde Türkçe eğitim-öğretimi ve Türkiye'nin bu konuda izlediği politikalar. *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları*, 5 (1), 49-70.
- Çetin, S. (2018). 1930'lu yıllarda Türk edebiyatında Balkan ilgisi ve bir yol açıcı olarak Yaşar Nabi Nayır. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 12-31.
- Delibaşı, M. (2009). Mustafa İsen, varayım gideyim urumeli'ne Türk Edebiyatı'nın Balkan boyutu.
- Gümüş, İ. & Dağ, P. (2018). Türkçe ve Arnavutça arasındaki ortak sözcüklerin Arnavutların Türkçe öğrenimlerine olan etkisi üzerine bir değerlendirme. *Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(12), 187-199.
- Güneş, A. C. (2020). Refik Özdek'in Ocağımız Sönmesin romanında Balkan Türklerinin göçü. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 315-344
- İbrahim, N. (2014). Gostivar Yöresi Türk ağızlarında ünsüz değişimleri. *Beder Journal of Humanities*, 4(2), 80-88.
- Kayadibi, N. (2013). Balkanlarda Türkçe eğitimi ve öğretimine genel bir bakış. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi*
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170- 189
- Oruç, Z. (2009). Dünden bugüne Balkan Türklüğü: Bir analiz denemesi. *Journal of Azerbaijani Studies*.
- Rentzsch, J. (2014). Batı Rumeli Türkçesinde yardımcı yapılar. *Beder Journal of Humanities*, 4(2), 52-67.
- Sarı, M. (2020). Varlık Dergisi'nde Bulgar edebiyatından çeviriler. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*.
- Sultanzade, V. (2014). Ses olaylarının sınıflandırılması üzerine (Balkan Türk Ağızları Malzemesinde). *Beder Journal of Humanities*, 4(2), 42-51.
- Şanlı, C., Jable, E. (2009). Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı. 1. Uluslararası Balkanlarda Tarih ve Kültür Kongresi.
- Tikici, M., Karatepe, S., Erdem, O. (2009) Balkanlarda Türk kültürü: Osmanlı sonrası Kosova'da yaşayan Türklerin kültürel özellikleri ve Türkiye ile ilişkileri üzerine bir değerlendirme 1. Uluslararası Balkanlarda Tarih ve Kültür Kongresi.

- Yastı, M. (2014). Dobruca'daki Kırım Türklerinin Atasözleri üzerine artzamanlı bir inceleme, *Beder journal of humanities*, 4(2), 109-123.
- Yılmaz, S. (2014). Yaşar Nabi Nayır'ın gözünden Balkanlar ve Türk kültürü, *Beder Journal of Humanities*, 4(2), 89-97
- Yüce, N. (2014). Balkan kökenli Mehmet Âkif'in Türkçeye hizmeti ve milliyet anlayışı. *Beder Journal of Humanities*, 4(2), 1-13.